

RODNA OSJETLJIVOST U HRVATSKOM I ENGLESKOM JEZIKU: TRGOVAC ŽELJKA I SALESPERSON REBECCA



*Dubravka Kuna, Mirna Varga **

Filozofski fakultet, Osijek

Promjena društvenoga položaja žene ostavlja trag i u najprozirnijem dijelu jezičnoga sustava – leksiku. Jednom ostvarene, promjene u jeziku neizbježno utječu na formiranje društvene svijesti o ulozi i položaju žene. U radu se govori o promjenama u hrvatskom i engleskom jeziku koje se odnose na rodnu osjetljivost te tvorbenim mogućnostima za obilježavanje imenica za žensku osobu. Različit tvorbeni potencijal tih dvaju jezika bitno određuje način kako se rodna diskriminacija u jeziku može spriječiti ili ublažiti.

Ključne riječi: rod, rodna osjetljivost, jezična simetrija, jezični seksizam, tvorba riječi

0. UVOD


Jezik je tijekom povijesti, u manjoj ili većoj mjeri, odražavao društvenu dominaciju muškoga spola te su mnogi oblici kojima se žene nepovoljno ili diskriminacijski tretiraju u jezik ušli prešutno i neprimjetno i postali pojava o kojoj se tek odnedavno počelo raspravljati. Osvješćivanjem i promjenama takvoga stanja pokušava se ostvariti ne samo ravnopravnost žena u univerzalnom sredstvu izražavanja kao što je jezik, nego utjecati i na promjene načina razmišljanja o rodu.

Zadaća je ovoga rada usporediti morfoderivacijske i leksičke mogućnosti u obilježavanju imenica ženskog roda u hrvatskom i engleskom jeziku. Također, na temelju prikupljenoga korpusa imenica koje se odnose na ženske osobe nastojalo se analizirati stanje rodne osjetljivosti u tim jezicima. Izvori za prikupljanje korpusa bili su hrvatski tjednici *Gloria*, *Story* i *Tena* te engleski tjednik *Woman's Own* i mjesečnici *Cosmopolitan* i *Elle* u lipnju, srpnju i kolovozu 2008. godine. U radu se pošlo od pretpostavke kako će se u tiskovinama u kojima su uredništvo i čitateljstvo uglavnom žene, osobita pozornost poklanjati rodno obilježenom jeziku.

* Dubravka Kuna, profesor engleskog jezika, Filozofski fakultet, Osijek; e-mail: dkuna@ffos.hr

* Mirna Varga, profesor engleskog jezika, Filozofski fakultet, Osijek; e-mail: mvarga@ffos.hr

1. RODNO OBILJEŽEN JEZIK



Studije o međuodnosu jezika i roda pojavljuju se, između ostalog, pod utjecajem feminističkih pokreta koji su započeli 70-ih godina prošloga stoljeća. Rani radovi i istraživanja iz tog područja usmjereni su na dokumentiranje empirijskih razlika između muškoga i ženskoga govora, opisivanja ženskoga govora i identificiranja uloge jezika u stvaranju i održavanju društvene nejednakosti između muškarca i žene (Kendall and Tannen, 2003). Ti su radovi često bili poticaj kasnijim istraživanjima o rodnim razlikama u konverzaciji, između osoba istog i različitog spola te o čimbenicima koji utječu na raspodjelu moći u razgovoru: količina i način prekidanja razgovora, započinjanje replike, stanka između replika, drukčije pretpostavke i očekivanja od razgovora i dr. Provedena istraživanja te promjene koje se odnose na rodnu senzibilnost u engleskom kao dominantnom svjetskom jeziku, često su bila poticaj promjenama i u drugim jezicima, ovisno o društvenim i jezičnim preduvjetima.

Inherentna androcentričnost jezika, odnosno pretpostavka o muškoj dominaciji u jeziku odražava se u više aspekata. Cameron (1992:105–127) na različitim razinama u engleskom jeziku navodi niz primjera seksističkog jezika, odnosno jezične diskriminacije na osnovi spola. Takva se diskriminacija odražava u svakodnevnim «malim» uvredama, primjerice kada se muškarac ženi, s kojom nije blizak, obraća imenom i izrazima *dear, hen, honey, love, pet* do ne tako malih uvreda i «uličnih primjedbi» koji često uključuju uporabu tabuiziranog jezika, pri čemu je za negativan opis žene na raspolaganju puno veći repertoar izraza negoli za muškarca. Jezični seksizam te vrste nije kodificiran i javlja se u nereguliranim okolnostima. Postavljanje muške varijante jezika kao jezične norme i opis ženske varijante jezika nasuprot muškoj, primjer je institucionaliziranog oblika jezične diskriminacije i zabilježen je u gramatikama i rječnicima. U engleskom jeziku ona započinje već samom uporabom generičke imenice *man (kind)* ili zamjenice *he* u situacijama u kojima je jasno da su uključena oba spola. Imenica *čovjek* u hrvatskom je jeziku u osnovi neutralna s obzirom na spol, ali se u uporabi često poistovjećuje s muškim spolom. Uporaba generičke zamjenice *on* nedvojbeno govori u prilog identifikacije imenice *čovjek* s muškim rodnom. Za ovaj su rad relevantni slučajevi semantičke derogacije i rodne obilježenosti.

Rodna nejednakost najuočljivija je na leksičkoj razini i često je povezana sa semantičkom derogacijom, uglavnom na štetu ženskog roda. Wareing (1999:70) navodi primjere *master* i *mistress*, pri čemu se *master* uglavnom upotrebljava u značenju ‘nadređeni’/‘šef’ ili ‘osoba koja ima višu moć’, dok se *mistress* gotovo uvijek interpretira kao ‘nezakonita ljubavnica’. *Sir* i *madam* se upotrebljavaju za ‘ljude visokoga društvenog položaja’, ali *madam* također može biti i ‘osoba koja vodi javnu kuću’. Bratanić (2005:44) primjere za semantičku derogaciju u hrvatskom jeziku nalazi u brojnim rječničkim definicijama. To je razvidno iz asimetrije navodnog mocijski para *profesionalac – profesionalka*, u kojem se *profesionalac* definira kao ‘stručnjak ili umjetnik koji živi od profesionalnog rada’, dok *profesionalka* isključivo ima konotacije ‘prostitutka’. Eklatantan primjer jezične diskriminacije autorica nalazi već u samoj rječničkoj definiciji imenice *žena*, koja se u RHJ i Anićeve rječniku određuje primarno u opreci prema muškarcu ‘ljudsko biće po spolu suprotno muškarcu’, dok

je *muškarac* definiran kao apsolutna kategorija ‘muška osoba’.

Brojna sociološka istraživanja nedvojbeno ukazuju da muški gramatički rod izravno utječe na predodžbu primatelja poruke, odnosno asocijaciju muške osobe (Samel, 1995). Stoga se rodna obilježnost kao posebna vrsta asimetrije može promatrati kao oblik jezične diskriminacije. Time se misli na uobičajenu pojavu da se neobilježeni izrazi odnose na muški rod, ali može obuhvaćati i ženske osobe, dok imenicu ženskog roda treba dodatno obilježiti novim leksemima ili tvorbenim načinima. Ta je pojava osobito relevantna za ovaj rad jer se odražava u načinu imenovanja zanimanja. Wareing (1999:70) navodi kako se nazivi zanimanja kada se rabe samostalno, bez osobnih imena, poput *surgeon*, *doctor*, *professor*, naizgled odnose na oba spola, ali se u stvarnosti zbog nasljeđa ili navike poistovjećuju samo s muškim rodnom. Kada se želi nedvojbeno referirati na ženske osobe, upotrijebit će se rodni obilježivači: *woman surgeon*, *lady doctor*, *woman professor*. Sličan je postupak, ali u obrnutom smjeru, upotrijebljen za *nurse*, donedavno isključivo zanimanje za ženske osobe. Ako se referira na muškarca tog zanimanja, upotrijebit će se složeni izraz s rodnim obilježivačem *male nurse*.



2. MOCIJSKA TVORBA U HRVATSKOME JEZIKU

Jednakost spolova u bivšim je socijalističkim društvima, kakvo je bilo i hrvatsko, zakonski bila proklamirana, ali je u stvarnosti rijetko primijenjivana, osim ako je jednakost značila da žene mogu obavljati iste poslove kao i muškarci. Diskriminatorni jezik, koji je slijedio takve prešutne društvene stavove i u najvećem je broju slučajeva bio na štetu žena, nije bio prepoznat kao jezik koji promiče žensku inferiornost. Najveći i najuočljiviji dio razlika, nastalih kao odraz novih izvanjezičnih i jezičnih odnosa, uglavnom se odnosi na nazive zanimanja, zvanja i titula, odnosno njihovu uporabu u javnoj komunikaciji.

Barić (1995:304) mocijsku tvorbu određuje kao tvorbu imenica jednog roda od imenica drugog roda s razlikom u spolu, a javlja se u kategoriji imenica kao oznaka za osobu i životinju, pri čemu se od imenica muškog roda češće izvode imenice ženskog roda (*direktor* – *direktorica*, *lav* – *lavica*). Među takvim imenicama postoje mocijski odnos i one su jedna drugoj mocijski par. Barić s obzirom na stupanj motivacije među njima, razlikuje leksičke mocijske parnjake (*pijetao* – *kokoš*, *konj* – *kobila*), semantičke mocijske parnjake (*starac* – *starica*) i tvorbene mocijske parnjake (*doktor* – *doktorica*, *pedagog* – *pedagoginja*) u čijoj tvorbi sudjeluju različiti sufixi. Mocijska se tvorba najčešće javlja u sljedećim značenjskim skupinama: vršitelj radnje: *slikar* – *slikarica*; nositelj osobine: *čudak* – *čudakinja*; pristaša, sljedbenik, pripadnik: *idealist* – *idealistica*). U najvećem broju slučajeva imenice za vršitelja radnje ujedno označuju i zanimanje, pa tako čine profesijski mocijski par.

U prikupljenom korpusu (v. *Tablicu 1.*) najveći broj imenica ženskog roda u spomenutim kategorijama završava na sufix -*ica*, slijede ga sufixi -*kinja*, -*ka* i -*inja*. Prevlast imenica koje završavaju na sufix -*ica* zrcali se i u tvorbenom modelu neologizama, izraza koji još nisu u rječnicima potvrđeni poput *prezenterica* i *trendseterica*:

- (1) Zanosna *prezenterica* sportskih vijesti RTL-a, Antonija Stupar Jurkin... (Story, 36; 13. kolovoza 2008.)

Primjeri kao što su *glumica*, *glazbenica*, *trgovkinja* ubrajaju se u nepravne tvorbene (semantičke) parove, koji imaju zajedničku osnovnu riječ, a različite sufikse.

Tablica 1. Imenice za ženske osobe u hrvatskom jeziku

1. Mocijska sufiksalna tvorba	
a) sufiks <i>-ica</i>	<i>agentica, avanturistica, diplomirana ekonomistica, dizajnerica, filmska producentica, finalistica, glazbenica, glumica, istražiteljica, kantautorica, klijentica, košarkašica, kraljica, liječnica, menadžerica, modna agentica, modna kreatorica, navijačica, partnerica, pjevačica, plesačica, prezenterica, prijateljica, producentica, profesorica, redateljica, studentica, suigračica, trendseterica, TV voditeljica, učiteljica, umjetnica, vizažistica</i>
b) sufiks <i>-kinja</i>	<i>koreografinja, scenografinja, sutkinja, trgovkinja</i>
c) sufiks <i>-ka</i>	<i>manekenka, novinarka, oskarovka</i>
d) sufiks <i>-inja</i>	<i>patologinja, psihologinja</i>
2. Mocijske leksičke imenice	
a) članovi mocijskoga para	<i>majka, kći, balerin</i>
b) imenice bez parnjaka	<i>dadijla, kućanica</i>
3. Rodno neobilježene imenice	
	<i>model, supermodel, psiholog</i>

Prije dva desetljeća u vezi sa sufiksom *-inja* u literaturi se bilježilo kolebanje u izboru ženskih parnjaka. Težak (1990) navodi oblike *antropološkinja*, *pedagoškinja* i *psihološkinja*, po uzoru na tvorbeni model *sluga – sluškinja* i *vitez – viteškinja*. Za imenicu koja označuje žensku osobu potonjega zanimanja bilježe se čak tri oblika: *psihologinja*, *psihologica*, *psihološkinja* (usp. Babić, 1999), međutim, u našem se korpusu nalazi potvrda i muškog oblika u konkretnoj situaciji, kada se odnosi na točno određenu osobu:

(2) Na vaša pitanja odgovara doc. dr. sc. Nataša Jokić-Begić, klinički *psiholog* (Tena, 51; 25. kolovoza 2008.)

Sufiks *-inja* udomaćio se i u stručnom i u medijskom diskurzu, što Babić (1999) potvrđuje u svom ispitivanju o frekvenciji tih triju oblika.

Osim rodno neobilježene imenice *psiholog*, pronađene su samo još dvije imenica muškoga roda koje se odnose na ženske osobe (*model*, *supermodel*):

(3) ... dizajnerica Valerie Campbell, bivša balerina i manekenka, majka britanskog *supermodela* Naomi Campbell (Gloria, 45; 31. srpnja 2008.)

U rečenici s čak tri primjera rodno označena zanimanja, obrazloženje za neobilježenu imenicu *supermodel* mogla bi biti činjenica kako je riječ o izravnom posuđivanju iz engleskog jezika koja ima svoj ekvivalent i mocijski par u hrvatskom jeziku *manekenka – maneken*. Valja napomenuti kako ni riječ *maneken* nije hrvatska, već posuđena iz francuskog jezika (*mannequin*) u kojem se javlja isključivo u muškom rodu. Hrvatski rječnici (Klaić, 1987:896; RHJ, 2000:606) *model* definiraju kao 'obrazac, kalup', 'osoba koja pozira pred umjetnikom',

‘odljevak nečega’ ili ‘odjevni predmet’, a samo ga Anić (2003) navodi u značenju manekenke ‘osobe kojoj je posao da u reklamne svrhe prikazuje modele odjevnih predmeta’.

Imenice *dadilja* i *kućanica* bez muškog para odraz su povijesnih okolnosti u kojima su isključivo žene obavljale te poslove.

Brojnost prikupljenih primjera, s obzirom na način njihova nastanka, potvrda je Babićeva stajališta (2006) kako je hrvatski jezik pogodan za izražavanje ravnopravnosti spolova jer ima razvijen sustav mocijske tvorbe. Primjena takve jezične prakse govori u prilog ravnopravnosti spolova na jezičnoj razini te čini žene i njihova postignuća vidljivijim u društvu.



3. NAČINI IZRAŽAVANJA ŽENSKOGA RODA U ENGLSKOM JEZIKU

Od jezičnih sredstava za označivanje imenica ženskog roda u engleskom jeziku Bauer i Huddleston (2002) navode tvorbene sufikse (*-ess*, *-ette*, *-ine*, *-trix*) te različite vrste slaganja. Sufiks *-ess* uglavnom se rabi za obilježavanje imenica ženskog roda koje označuju ljudsko biće, a tek rijetko životinju (*lioness*, *tigress*). Ovisno o tome odnose li se njihovi neobilježeni parovi samo na muški ili na oba roda, imenice s tim sufiksom dijele se u dvije skupine:

- a) *abbess*, *countess*, *duchess*, *empress*, *princess*
- b) *actress*, *authoress*, *manageress*, *poetess*, *sculptress*, *waitress*

Oblici u a) izvedeni su od *abbott*, *count*, *duke*, *emperor*, *prince* koji se upotrebljavaju samo za muški rod, dok se neobilježeni oblici u b) *actor*, *author*, *manager*, *poet*, *sculptor*, *waitor* mogu odnositi i na muškarce i na žene. Obilježeni se oblici upotrebljavaju za zanimanja, a Bauer i Huddleston (2002) dodaju kako za neke govornike impliciraju niži stupanj postignuća ili statusa, što je osobito slučaj u riječima: *authoress*, *poetess*, *sculptress*. Sufiks *-ess* u suvremenom engleskom slabo je proizvođen i zabilježene su samo dvije potvrde u korpusu: *actress* i *waitress* te jedna potvrda sufiksa *-euse* u francuskoj posuđenici *masseuse*.

Složenice se u engleskom jeziku u najvećem broju slučajeva sastoje od modifikatora i glave. Modifikator, koji je uglavnom lijevi član složenice, semantički preinačuje desni član, odnosno glavu složenice. Općenito, složenice imaju naglasak na lijevom složeničkom članu (*a 'blackbird*) za razliku od imenične skupine (*a black 'bird*), ne dopuštaju modifikaciju prvog elementa i pišu se kao jedna riječ. Ipak, ne postoje uvijek posve jasna distinktivna obilježja i autori često navode arbitrarnost pri razlikovanju tih dviju skupina. Tako Quirk et al. (1985: 1574) tumačeći složenice tipa subjekt + dopuna napominju kako se javljaju cijeli nizovi apozicijskih primjera i s fraznom prozodijom, odnosno naglaskom na drugom članu složenice (*woman ' writer*) te da se može govoriti o djelomičnim složenicama.

Složenice za imenovanje ženske osobe najčešće imaju elemente *she*, *woman*, *girl*, *maid* ili *lady*. Obilježivači roda u složenicama mogu biti u položaju modifikatora na prvom mjestu u složenici: *woman doctor*, *girlfriend*, *maidservant*, *she-devil*, *lady doctor* ili u drugom položaju na mjestu glave: *spokeswomen*, *cowgirl*, *barmaid*. Složenice sa zamjениčnim (pronominalnim) označiteljima roda kao što su *she-goat*, *she-devil* još su proizvodne, ali se rjeđe i teže zadržavaju u jeziku kao općeprihvaćeni oblici.

Složenički dio *-man* Marchand (1969) navodi kao vjerojatno najčešći drugi član



složenica. Riječ je o složenicama kojima je drugi član uvijek agentivna imenica u značenju osobe. Bauer i Huddleston (2002:1682) navode kako je te vrste složenica moguće razvrstati u nekoliko skupina: jednu skupinu čine složenice kao što su *Irishman* ili *Frenchman* i koje imaju ženski mocijski par *Irishwoman*, *Frenchwoman* te imenice koje označuju zanimanja kao što su *businessman* ili *policeman* sa ženskim parovima *businesswoman* i *policewoman*. Imenice iz druge skupine odnose se na zanimanja, ali za razliku od prve skupine nemaju ženski mocijski par: *doorman*, *fireman*, *workman*, *infantryman*, što je odraz činjenice da su u prošlosti te poslove obavljali isključivo muškarci. Nakon što se u javnosti počelo govoriti kako ti lingvistički oblici diskriminiraju žene, za mnoga je zanimanja skovan rodno neutralan termin: *firefighter*, *police officer*, *flight attendant* i sl. Slično se dogodilo i s imenicama kao što su *chairman*, *spokesman*, *ombudsman* koje su se prema odredbama u rječnicima odnosile podjednako na muškarce i žene, ali su u stvarnosti imale snažne konotacije u korist muškog spola. S tim u vezi skovani su rodno neutralni izrazi kao što su *spokesperson*, *chairperson* i *ombudsperson*. Praksa pokazuje raznoliku primjenu tih jezičnih mogućnosti, pa su zabilježeni primjeri *salesperson*, ali i *spokeswoman*.

Analiza korpusa (v. Tablicu 2.) pokazuje da složenice s elementom *-woman* nisu česte u medijskom diskurzu, nađene su samo tri potvrde: *businesswoman*, *front woman*, *spokeswoman*. Zastupljene su također složenice s elementom *-girl*: *cover girl*, *cowgirl*, *girlfriend*, *gossip girl* te složenica *barmaid* s elementom *-maid*:

(4) You just inked a six-figure deal with Midol to be their *spokeswoman*.
(Cosmopolitan, 153; srpanj 2008.)

(5) ..., says Kevin Sessums, who spent a day with *cover girl* Mary-Kate Olsen,
page 158. (Elle, 28; srpanj 2008.)

Način je pisanja složenica neujednačen, a osim sastavljenog i rastavljenog pisanja moguće je naći još i primjere pisanja s crticom. Plag (2003:5) kao potvrdu toga navodi primjere čak tri zabilježena i ovjerena načina pisanja jedne složenice: *girlfriend*, *girl-friend* i *girl friend*.

Zastupljenost sufiksalne tvorbe i slaganja u svrhu izravnog obilježavanja osoba ženskog spola u engleskom jeziku u konkretnoj upotrebi čine gotovo zanemariv udio. Za razliku od hrvatskog jezika, uvjerljivo najveći dio potvrda, koje se odnose na ženske osobe, čine rodno neobilježene imenice:

Tablica 2: Imenice za ženske osobe u engleskom jeziku

1. Rodno neobilježene imenice (muški/generički rod za ženske imenice)	<i>agent, architect, artist, assistant professor, associate professor, astrologer, attorney, author, bassist, boss, cabaret dancer, carer, character, classmate, client, cofounder, comedian, consultant, coordinator, cop, coreographer, counsellor, dermatologist, designer, director, editor-in-chief, doctor, editor, founder, friend, geek, graduate, guide, hairstylist, hypnotherapist, lawyer, lecturer, literary novelist, makeup artist, matchmaker, mate, model, novelist, office-manager, owner, painter, pal, poet, professor, psychiatrist, psychologist, publicist, roommate, scientist, secretary, sex expert, sex therapist, singer, skincare expert, soap junkie, social worker, specialist, spy, star, student, supervisor, taste maker, tennis star, winner, writer</i>
2. Složenice:	
a) girl	<i>girlfriend, cover girl, gossip girl, cowgirl</i>
b) woman	<i>spokeswoman, businesswoman, front woman</i>
c) maid	<i>barmaid</i>
3. Imenična skupina	<i>female coworker, female jogger, female pilot, female reader, female roommate, female soldier</i>
4. Sufiksna tvorba	
a) sufiks <i>-ess</i>	<i>actress, waitress</i>
b) sufiks <i>-euse</i>	<i>masseuse</i>
5. Mocijske leksičke imenice	
a) članovi mocijskoga para	<i>girl, mother, stepmum, wife, woman</i>
b) imenice bez parnjaka	<i>chic, nun</i>
6. Rodno neutralne imenice	<i>salesperson</i>
7. Imenice ž.r. koja motivira nastanak imenice m.r.	<i>widow</i>



Čak se ni u impresumu časopisa ne navodi ni jedno rodno obilježeno zanimanja, iako su nositelji uglavnom žene. Novija jezična poraba u engleskom i inače pokazuje težnju rodne neutralizacije, pa se tako sufiksi za tvorbu ženskih imenica potiskuju iz uporabe. Tako raširena uporaba neobilježenog oblika čini se posljedicom nepostojanja funkcionalnih jezičnih sredstava za tvorbu rodno simetričnih naziva te prihvaćanja muškoga/generičkog oblika kao neutralnog (usp. Pauwels, 2003: 556). Ženski parovi ili rodno neutralni izrazi ne upotrebljavaju se čak i kada postoje. Tako umjesto rodno simetričnog izraza *policewomen* ili rodno neutralnog *police officer* nalazimo na imenicu *cop*, a mogući je razlog tomu neformalni registar u kojem se primjer javlja :

(6) Since one of the killers is a crooked *cop* Rosie Perez, they can't go to the police. (Elle, 86; srpanj 2008.)

Kada je pak za kontekst i jasnoću teksta važno naglasiti da je riječ o osobi ženskog roda ili o zanimanju kojima se uglavnom bave muškarci, pribjegava se uporabi imeničnih skupina s pridjevom *female*. Kao primjere takve uporabe nalazimo sljedeće potvrde: *female coworker*,

female jogger, female pilot, female reader, female roommate, female soldier:

(7) We knew that you'd be moved by the story we ran on in April on the brave *female soldiers* who lost limbs after they were injured in Iraq and Afghanistan. (Cosmopolitan, 16; srpanj 2008.)

Čestotnost takvog načina obilježavanja roda (*female / male*) potvrđuju i primjeri koji se ne odnose na osobe: *female country album*. Poseban su slučaj izrazi u čijoj podlozi nije uspostava rodne obilježenosti ili ravnopravnosti, već su uzrokovani biološkim razlikama. Tako pridjevi *female* i *feminine* u primjerima (8) i (9) označavaju nešto što je tipično i učestalo kod žena (*female cancer*) ili što je zbog svoje specifičnosti namijenjeno ženama (*female hygiene*):

(8) Up to £25 000 payout for female cancer (Woman's Own, 70; 4. kolovoza 2008.)

(9) When I saw a tab for 'feminine hygiene', I was curious, so I clicked on it. (Cosmopolitan, 38; srpanj 2008.)

Potvrde za simetriju u jeziku čine članovi mocijskih parova *woman, mother, girl, wife, (man, father, boy, husband)* dok su bez muškog para imenice *chic, nun* i *witch*. Razlika u leksikografskom opisu određene riječi i njezine stvarne uporabe vidljiva je iz primjera imenice *chick*. OALD (2005:254) uporabu te riječi za mladu ženu definira kao staromodnu i ponekad uvrijedljivu, no brojni primjeri potvrđuju kako je riječ tek o kolokvijalnim izrazima za mladu ženu bez ikakvih podrugljivih konotacija:

(10) If you want to be a rock *chick*, or, like me, just dress like one, July brings good news... (Elle, 10; srpanj 2008.)

Pronađen je u korpusu i rijedak primjer tvorbene motiviranosti koja u derivaciji ide od imenice ženskoga roda prema imenici muškoga roda. Tako se od imenice ženskoga roda *widow* 'udovica' izvodi muški parnjak *widower*.

4. ZAKLJUČAK

Svijest o rodnim razlikama u jeziku nastala je kao rezultat općih promjena u položaju žene u društvu te priznavanja ženskih prava, koja su naposljetku postala i pravne stečevine suvremenih društava. Te su promjene utjecale i na jezik, budući da je jezik odraz društvenih odnosa i identiteta, ali i sredstvo izražavanja društvenih i kulturnih vrijednosti. Iako dio naslova ovog rada (*trgovac Željka i salesperson Rebecca*), preuzet s izdanih računa u Hrvatskoj i Irskoj, može sugerirati da su rodna senzibilnost i politička korektnost pojave svojstvene za engleski jezik, provedeno istraživanje pokazuje drukčije stanje.

U nastojanjima da se postigne leksička jednakost u hrvatskom se jeziku u konkretnoj situaciji (uz vlastito osobno ime) poseže za specifikacijom roda, odnosno jasnom rodnom simetrijom. Hrvatski jezik ima tvorbena sredstva koja na morfološki proziran i djelotvoran način omogućuju stvaranje imenica koje se odnose na žensku osobu. Najplodnija je mocijska

tvorba kojom se pomoću sufiksa *-ica*, *-inja*, *-ka* od imenice muškog roda tvore ženski parnjaci, to su u najvećem broju slučajeva profesionalni mocijski parovi (*lektor – lektorica*). Analiza korpusa potvrđuje njihovu veliku zastupljenost u medijskom diskurzu.

Na temelju prikupljenih primjera može se zaključiti kako je u engleskom jeziku tvorba imenica ženskoga roda sufiksacijom (*-ess*, *-euse*) i slaganjem (s elementima *woman*, *girl*, *maid*) slabo zastupljena. U slučajevima kada je sa stajališta tvorbenih mehanizama ona moguća, pribjegava se tvorbi politički korektnih izraza koji su rodno neutralni kao što su *salesperson*. Najveći dio imenica rodno je neobilježen za žensku osobu što je rezultat nepostojanja za to potrebnih i učinkovitih tvorbenih sredstava. U tim se uvjetima, za razliku od hrvatskog jezika, uporabom samo jednog roda nastoji minimalizirati ili neutralizirati obilježavanje roda kada su u pitanju ljudi te se pribjegava uporabi muškoga/generičkog oblika.



LITERATURA

- Babić, S. (1999): *Dva tvorbeno normativna problema i njihova rješenja*, Jezik, 46, 3, 104–112.
- Babić, S. (2006): *Hrvatski jezik, zakonodavstvo i ravnopravnost spolova*, Jezik 53, 3, 81–87.
- Barić, E. i dr. (1995). *Hrvatska gramatika*. Zagreb, Školska knjiga.
- Bauer, L., Huddleston, R. (2002): *Lexical Word-formation*. U: Huddleston, R., Pullum, G. K. (ur.), *The Cambridge Grammar of the English Language*: Xxx, 1621–1721
- Bratanić, M. (2005): *Mjesto žene u rječniku*. U: Stolac, D., Ivanetić, N., Pritchard, B. (ur.), *Jezik u društvenoj interakciji*: Zagreb-Rijeka, 37–46.
- Cameron, D. (1992): *Feminism & Linguistic Theory*. Basingstoke i New York, Palgrave.
- Kendall, S., Tannen, D. (2003): *Discourse and Gender*. U: Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H. E. (ur.), *The Handbook of Discourse Analysis*: Oxford, Blackwell Publishing, 549–567.
- Marchand, H. (1969): *The Categories and Types of Present-Day English Word-formation*. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- Pauwels, A. (2003): *Linguistic Sexism and Feminist Linguistic Activism*. U: Holmes, J., Meyerhoff, M. (ur.), *The Handbook of Language and Gender*: Oxford, Blackwell Publishing, 550–570.



- Plag, I. (2003): *Word-Formation in English*. Cambridge, CUP.
- Samel, I. (1995): *Einführung in die feministische Sprachwissenschaft*. Berlin, Erich Schmidt Verlag.
- Težak, S. (1990): *Hrvatski naš svagda(š)nji*. Zagreb, Školske novine.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York, Longman Inc.
- Wareing, S. (1999): *Language and gender*. U: Thomas, L., Wareing, S. (ur.), *Language, Society and Power*: London and New York, Routledge, 66–81.

RJEČNICI

- Anić, V. (2003): *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb, Novi liber (CD-ROM verzija).
- Klaić, B. (1987): *Rječnik stranih riječi*. Zagreb, Nakladni zavod MH.
- *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2005). Oxford, OUP (OALD)
- *Rječnik hrvatskog jezika* (2000). Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga. (RHJ)

GENDER SENSIBILITY IN CROATIAN AND ENGLISH

Summary

The change of woman's social position is clearly reflected in the most transparent part of the language system – the lexis. Once introduced in the language, these changes necessarily influence further raising of social consciousness regarding woman's role and position. This paper discusses the gender-related changes in the Croatian and English language and word-formation potentials for the marking of female nouns. Different word-formation systems of the two languages significantly determine the means by which language sexism can be prevented or reduced.

Key words: gender, gender sensibility, language symmetry, language sexism, word-formation